

Ki és miért ítélte Jézust halálra?

A kérdés nem oly egyszerű, mint az ember fölületes elgondolás után hiszi, mert az evangéliumírók nem voltak jelen a történeteknél, csak másoktól hallották a történet folyamatát s azonkívül Jézus nagyszerű történeti alakját annyira átszötte a szent írók benső vallásos hite, hogy a történeti valóságra nem mindenkor fektettek nagy súlyt a részletekben. Gyakran olvassuk az ilyen megjegyzéseket: „Mindezek azért történtek, hogy az irások beteljesüljenek.“ Nagy általánosságban Pilátus szerepel, mint aki az ítéletet helybehagyta, illetve a zsidó főpapi törvényszék (Synedrium) előterjesztésére, a felbujtatott nagy néptömeg fenyegető követelésére az ítéletet kimondotta. Pilátusnak habozó magatartása azonban lehetőséget ad olyan elgondolásra is, hogy ő egyszerűen közömbösen vette az ügyet s nem tartotta szükségesnek komolyan fellépni a zsidók kívánsága ellen, akiket különben mélyen megvetett. Ez a határozatlan felfogás végigvonul a kereszténység történetén. Az apostoli hitvallás, amely a második század harmadik negyedében keletkezett, azt mondja erre vonatkozólag: Hiszek a Jézus Krisztusban... aki szenvedett Pontius Pilátus alatt, megfeszítettet, meghalt és eltemettetett. A niceai hitvallás (325) és a konstantinápolyi hitvallás (381) csak annyit mond, hogy Pontius Pilátus alatt szenvedett, meghalt és eltemettetett. A történelmi valóság kihámozásánál nagy nehézséget okoz, hogy az evangéliumi írók sem mondanak el minden részletet egybehangzóan. Mindazonáltal nem lehetetlen ezt a kérdést tisztázni.

Mindnyájan ismerjük, hogy a Mózes törvényeihez ragaszkodó felsőbb zsidóosztály mily ellenszenvvel viseltetett Jézussal szemben. Az ős zsidó felfogás szerint a törvénynek minden betűjét be kellett tartani, az előírt szokásoknak mindenben eleget kellett tenni. Eme külső szokások és hagyományok betartása volt az ős zsidó szellem minden törekvése; aki ezeket teljességükben nem tartotta meg, azt istentelennek, istenkáromlóknak tartották. Az

istenkáromlás vétkeért halálos büntetés járt. A büntetés neve a megkövezés volt, melyet a főpapi törvényszék mondott ki. Az ószövetségi törvénytől való valamilyen eltérés tehát olyan következményekkel járt, mint az eretnokség a középkorban a keresztényeknél. Jézust ilyen bűnben levőnek tartották a zsidó vallás ősi formájához szőrszálhasogatásig ragaszkodó zsidó papok, farizeusok és írástudók. Pedig Jézus nemzetének és vallásának hű fia volt. Nem azért jött, hogy a törvényt eltörölje, hanem, hogy betöltsse. Az ő beszédei nemcsak a betűt, hanem az életet, nemcsak az állandóságot jelentő törvényt mutatták, hanem a fejlődést, haladást a maga teljes nagyszerűségében. Nemcsak egy népnek, egy nemzetnek volt elfogult prófétája, hanem minden népnek, az egész emberiségnek. Valószínű, hogy Jézus ellen ellenségei még korábban is fölléptek volna, de Jézust a nép nagy tömege nagyon szerte s emiatt nem mertek. Amellett a Jézus ellenségeinek az is nagy gondot okozott, hogy mi legyen a vád, mert egy könnyen nem lehetett a törvényes formák betartása mellett vádaskodni az ellen, aki mindig imádkozott, tanított, mindenkivel jót tett s akit csaknem állandóan sokaság követett, nem egyszer ezrekre menő sokaság.

Jézus ellenségei mindig lesték az alkalmas pillanatot, hogy elveszítsék. Ez a pillanat tanításainak harmadik évében el is következett. Az alkalmat az adta rá, hogy Jeruzsálemben sokan a néptömegben is ellenségei lettek s talán a város lakosságából még többen. Erre okul szolgált a templomi jelenet, midőn a pénzváltókat és galambárosokat kikorbácsolta a templomból. A zsidó papok ezt az alkalmat nem hagyták kiaknázatlanul s maguk között elhatározták, hogy Jézust elfogatják még az ünnep előtt. Kitűnő alkalmul szolgált erre Judás árulása. Midőn az árulás megtörtént és Jézust elfogták, a főpapi törvényszék már össze volt ülve Kajafás házában. Éjszakának idején ülészetek, mert az ügy sürgős volt számukra. Föltehetjük, hogy a törvényszéken nem voltak jelen teljes számban, mert a zsidó főemberek között is voltak Jézusnak hívei. Az ilyeneket úgy látszik, nem hívták oda, mert nem volt rájuk szükségük. Ha ilyenek lettek volna, bizonyára felszólaltak volna Jézus érdekében is.

A főpapi tanácsnak nem az okozott nagy gondot, hogy mi legyen az ítélet, mert azzal előre készen voltak, hanem arra, mi legyen az indok, a vád. Az evangéliumok egybehangzó előadásai

alapján hamis tanukat kerestek, de ilyeneket is nehéz volt találni. Végre akadtak olyanok, akik azt állították, hogy Jézus ezt mondta: „Rontsátok el a templomot és én harmadnapra felépítem azt“. Ez nagy vád volt, mert a templom bárminemű megbántása a zsidó vallásos törvények szerint halálos bűn volt. Jézus azonban látva a körülötte levő gyülölettől áthatott tömeget, egyetlen kérdésre sem felelt, hanem méltóságos hallgatásba merült. Hiába szólott volna bármit a mentségére, mert úgy sem adtak volna helyet annak. Egyszer azonban mégis olyan kérdést adtak, amire azonnal felelt. Ha erre nem felelt volna, akkor megtagadta volna magát. Azt pedig Jézus sohasem tette. A főpap ugyanis azt kérdezte: „Az élő Istenre kényszerítlek téged, mondd meg: te vagy-e a Krisztus, az élő Istennek fia?“ Jézus erre már felelt: „Te magad mondád, vagyis: igenis én vagyok. Sőt meglátjátok az embernek fiát ülni az atya Istennek jobbján és eljönni az égnek felhőiben.“ A főpap e kijelentésre tettetett mebotránkozással és rejtett örömmel megszaggatá ruháit és fennhangon szólott: „Káromlást szólott. Méltó a halálra. Mi szükség nekünk más bizonyítékra?“ A főpapi törvényszék hamarosan kimondá az ítéletet a legtisztább emberi élet felett: „Méltó a halálra.“ A halálos ítélethez az indok: káromlás. Az istenkáromlás csakugyan a halálos büntetéssel sújtott bűnök közé tartozott. A főpapi törvényszék halálra ítélte Jézust, de a végrehajtás körül nehézségek támadtak. Általában azt szokták mondani, hogy a főpapi törvényszéknek nem volt joga a rómaiak uralma alatt halálos ítéletet hozni. Azt hiszem, hogy az állítás ily határozott formában tévedés. Az agyonkövezés is halálos ítélet volt és azt minden akadály nélkül gyakorolták a zsidók a római uralom alatt is. Ilyen eset a többek között István vértanu megkövezése. Ugyancsak agyonkövezésre akarták ítéltetni a bűnös asszonyt is és Pál apostol sem jár külföldben, ha a római hatóság bele nem avatkozik az ügyébe. A rómaiak ugyan szívesen vették, ha minden fontos ügyben övék volt a döntő szó, de az akkori jogi viszonyok között egy embernek agyonkövezéséből nem csináltak nagy ügyet. A főpapi törvényszék azért nem hajtotta végre az agyonkövezést, mert attól félt, hogy esetleg a Jézus hívei többségben lesznek s akkor nem sikerül a végrehajtás. De az a föltevés is helytálló, hogy a római csapatok is megakadályozhattak volna egy ilyen irgalmatlan ténykedést. A főpapi törvényszék pedig biztos akart lenni a dolgában.

Jézust pedig mindenképpen el akarta veszíteni, még pedig úgy, hogy minél nagyobb látványosság előtt történjék s ezzel a Jézus áldásos működésének minden nyoma elveszen. Ezért akarták keresztre feszíteni. A keresztrefeszítés kegyetlen műve azonban nem zsidó büntetési forma volt. Az egészen a rómaiak törvénye és szokása volt. A rómaiak a lázadókkal, tolvajokkal, gyilkosokkal, egy szóval a legalacsonyabbrendű bűnösökkel szemben alkalmazták ezt a legrettenetesebb kivégzési módot. Hogy annál nagyobb és elrettentőbb hatást gyakoroljon, rendszerint magaslatokra állították fel az ilyen kereszteteket, melyeken az áldozatok néha még két napig is gyötrődtek. Ezt a halálnemet szánták Jézusnak is ellenségei.

A kora reggeli órában elvitték hát Jézust Pilátus elé, aki mint római helytartó Caesareában székel, de az ünnepre Jeruzsálembe jött, s Heródes diszes palotájában szállt meg. Jeruzsálembe jövetelének az volt a célja, hogy a zsidóknak esetleges szabadságmozgalmát elfojtsa. Pilátus napfeljöttkor szokta fogadni római szokás szerint a tisztelgőket s akik általában hozzája fordultak. Nagyon meglepődhetett, midőn a nagy tömeg élén a főpapi törvényszék Jézust elébe vitte, hogy keresztihalálra ítélje. Természetesen a ravasz főpapitanács itt már nem a káromlás vádjával állott elő, mert tudta, hogy Pilátus előtt az közömbös ügy, hanem azzal vádolták: „ez az ember királynak vallja magát.“ Pilátus éles esze azonnal átlátott a zsidók gonosz szándékán. Ha Jézus felforgató lázadó volna, neki arról tudnia kellene és arra nem a zsidó papok figyelmeztetnék őt. Ő nagyon is jól tudta, hogy a zsidóknak legfőbb vágya lerázni a nyakukról a római igát s nem az, hogy a római uralom elleni lázadókat keresztrefeszítsék. Az evangéliumi tudósítások egybehangzóan azt állítják, hogy Pilátus átlátta, hogy a zsidók csak „irigységből“ akarják elveszíteni s éppen ezért ki akart térni a kívánságuk elől. A Lukács evangéliuma szerint elküldötte a Jeruzsálemben tartózkodó Galilea negyedes fejedelméhez, Heródeshez, hogy ő ítéljen ebben az ügyben. Heródes azonban nem vállalta s Jézust visszaküldötte Pilátushoz. Pilátus érthetetlenül nagyon habozó, határozatlan jellemnek látszik. Nemcsak a külső körülményekből, hanem Jézus szerény, alázatos, de nyugodt és méltóságteljes magatartásából is megállapította Jézus ártatlanságát. Átlátta, hogy csupán vallási kérdésről van szó, az állam biztonsága ellen semmi merénylet nem készült a Jézus munkájában s még sem tud meggyőződésé-

nek érvényt szerezni, hogy a vádat elutasítsa. Kerülő uton akarja megmenteni. Felajánlja, hogy az ünnepre való tekintettel egy foglyot, akit ők kivánnak, szabadon bocsát. A zsidók nem Jézus szabadon bocsátását, hanem a Barabás szabadon bocsátását kívánták. Mikor pedig Pilátus már-már nem akar ítéletet mondani, a zsidók megfenyegetik: „Ha el nem ítéled, nem vagy igaz hive a császárnak, mert ez az ember királynak mondja magát.“ Ez a fenyegetés hatott. Pilátus nem akart kegyvesztett ember lenni a császár előtt, a zsidók követelésének engedve, meggyőződése ellenére kimondotta az akkori divatos halálos ítéletet, a keresztfeszítést. Ezzel befejeződött az eljárás. Pilátus Jézust átadta a végrehajtó közegeknek, akik az akkori kor minden barbárságát elkövezték vele szemben, hogy az ő fönséges élete végtelen türelmével, emberszeretetével és Istenben való megingathatlan bizalmával annál tündöklőbbé váljék. Ami már most a föladott kérdésre való feleletet illeti, a fönt elmondottak alapján a következőkben foglalhatjuk össze: Az evargéliumi tudósítások szerint a zsidó főpapi törvényszék Jézust káromlás vádjá alapján méltónak tartotta a halálra. Lehet, hogy ő maga is kimondotta a halálos ítéletet, de többféle okból nem is kísérletezte meg a halálos ítélet végrehajtását. Pilátust kérték, sőt kényszerítették, hogy halálra ítélje. Itt már a vád más volt: királynak mondta magát. Pilátus, csak mint ilyet ítélhette el. Jézust tehát hivatalosan a kezét mosó Pilátus ítélte el s a keresztfeszítés szomorúan megrendítő nagy tragédiáját ő hajtotta végre. A vád pedig kétféle volt, a zsidó törvényszék előtt káromlás, Pilátus előtt pedig lázadás, a mostani divatos kifejezéssel élve: állam elleni izgatás.

A zsidó főpapi törvényszéknek magatartása alig érthető meg. Azt megértjük, hogy Jézus tanításaiban a „törvény“, értve alatta a Mózes törvényei megsértését, látta, ámbár ezen felfogását méltányolni nem tudjuk, mert a középkor „eretnek“ üldözése sem festett másképpen, de hogy éppen az általuk annyira gyűlölt római hatalom képviselőjével, s alattomosan a hatalomnak a besugással, polgártársát, nemzettestvérét eláruló hamis váddal ítéltesék halálra, csaknem kétezer esztendő higgadt távolságából is az erkölcsi fölháborodás megvető érzését váltja ki a főpapi törvényszékkel szemben. Ugyancsak ilyen az ítéletünk Pilátussal szemben is, aki nagy hatalmát nem akarta érvényesíteni egy igazságtalanságot és embertelenséget követelő tömeggel szemben, hanem kézmosással bár,

de azért segédkezet nyújtott az ártatlanság ellen szőtt merénylet végrehajtására. A Pilátus szerepe — a közmondás szerint — a hitvallásban csak véletlen, de a Jézus szenvedéseiben és elítélésében tényleges. Tudva rosszat, sőt igazságtalanságot és kegyetlenséget cselekedett. Ez tetézi az ő bűnét s az emberiség történetében mindig, mint az igazságtalanság elriasztó példája fog szerepelni.

E történetből világosan látszik, hogy az emberek a sok szenvedélytől üzetve, egymást mily nagy mértékben befolyásolják. Pilátus gyűlölte a zsidókat. A zsidók hasonlóan gyűlölték Pilátust és a két gyűlölködő fél egyesült az igazi ártatlanság keresztrefeszítésében. A gyűlölet azonban sohasem vezet jóra. Igazi ítéletet — még az igazi bűnös fölött is — csak a szeretettel párosult igazság tud hozni.

Jézust két egymást gyűlölő fél tehát a keresztre juttatta. Egyelőre a gyűlölet s a belőle származó igazságtalanság diadalmaskodott. Ennek a diadalnak az élete azonban rövid volt. A gyűlölet ítélete hamar szétfoszlik, mert előlött is ítélte a néplélek igazsága. A keresztről nem a megaláztatás és megvetett bűnös arca látszott, hanem az igaz ember felmagasztosult arca és a Golgotha hegye, nem a mindent elfeledő temető, hanem az igazság, szeretet és örökélet áldott és megszentelt helye lett.

Jézust a zsidó főpapitanács és Pilátus külön indokokkal elítélték és Jézuson az ítéletet végre is hajtották. A világ lelkiismerete szerint pedig az elítélt Jézus diadalmaskodott, az ő életének és hivatásának a megaláztatás, a kereszthalál új szint és jelentőséget adott s az ítélőbirák pedig viselik a történelem ítéletét, amely lesújtó és örök.

Benczédi Pál.

Néhány szempont a hitoktatáshoz.

(Különös tekintettel az I. II. elemi osztály hitoktatására.)

A hitoktatás kérdése egyházi életünkben forrongó állapotban van s a vajadás e fontos idején igen hasznos lehet, ha a kérdést lehetőleg minél több szempontból megvilágítjuk. A következőkben tárgyunkat a lélektan leszűrt eredményeinek tükrében óhajtom bemutatni s ezt abban a reményben teszem, hogy ezzel is közelebb juttathatom nevelőinket a cél eléréséhez.

1. A cél. Midőn az I. és II. osztályos tanulók vallás-erkölcsi oktatásához hozzáfogunk, tisztában kell lennünk azzal, hogy itt vetjük meg azt a fundamentumot, melyre a gyermek, de egyuttal a jövő nemzedék vallás-erkölcsi élete, sorsa és boldogsága felépül. Amint az építész az alapkőletelekor tudja, hogy hová fog kerülni a torony gombja, úgy a hitoktatónak is már az első órán tudnia kell, hogy milyen cél felé tart.

A cél meghatározásánál az élet kívánalmainak megfelelően három fontos motívumot domborítok ki:

I. Első sorban a gyermek énjét olyan személyiséggé óhajtjuk nevelni, akiben megtestesül a keresztény ideál, a jézusember: *vallás-erkölcsi személyiség.*

II. A nevelés célját téveszteni akkor, ha csak az egyénre lenne tekintettel, mert az egyén a közösségben él és ezért meg kell találnia a közösség életében a maga helyét. A kereszténység nem az egyén ügye, hanem az emberiség egy tekintélyes számának életét alkotó és vezérlő kiveője. Célja nem lehet csak az egyén szívében megteremteni istenországát, hanem az egész földet istenországvá kell átváltoztatnia. Tehát nem lehet szemlélődő, önmagába elmélyedő vallás, nem lehet világnézet, hanem a társas életben megnyilatkozó erőnek, hatásnak kell lennie, hogy magas hivatását betölthesse. A kereszténység Jézus követése, tehát cselekvés, így a keresztény embernek is cselekvőnek kell lennie, aki életét az Istennel való közösség minden emberre való kiterjeszté-